

ravc ©

Nieuwsflits over IORP II

Top 10 meest gestelde vragen: deel 2 van 3

Sinds de verschijning van onze eerste Nieuwsflits over IORP II eind mei, is er een internetconsultatie verschenen vanuit het ministerie van SZW over de invoering van de lagere regelgeving van IORP II én heeft DNB een aantal sessies gehouden over IORP II. Al met al ontwikkelingen die stap voor stap meer inkleuring geven aan deze nieuwe wet. Ook is DNB in juli gestart met de sectorbrede uitvraag naar de voorbereidingen door pensioenfondsen op IORP II.

In deze tweede editie van de driedelige serie, gaan wij dieper in op de actuariële functie, de auditfunctie, het inrichten van operationeel risicomanagement, de eigen-risicobeoordeling, het risicoprofiel, de evaluatie van het governancestelsel, het beloningsbeleid en de relatie tussen IORP II en de (evaluatie van de) Wet versterking bestuur pensioenfondsen (Wvbp). Immers in onze visie zou u wet- en regelgeving niet moeten 'stapelen', maar juist moeten 'ontstapelen'.

1. Wat zijn de nieuwe elementen in de door SZW geconsulteerde regelgeving van IORP II?

De consultatie bevat de wetteksten zoals ze zullen worden opgenomen in algemene maatregelen van bestuur (Besluit FTK, Besluit Uitvoering PW & Wvb). De consultatie liep van 7 juni tot 6 juli. Uit de reacties blijkt dat er ogenschijnlijk nog veel vragen en onduidelijkheden zijn. Onze belangrijkste conclusie is dat de wetteksten veelal overeenkomen met de wetteksten uit de IORP II EU-Richtlijn. Met name de nota van toelichting geeft op enkele punten een interessante nadere toelichting. Wij geven u hiervan de belangrijkste:

- **Bestuurder als functiehouder.** Volgens de toelichting is het in de praktijk goed denkbaar dat de houder van een sleutelfunctie tevens een bestuurder is. Als dit het geval is, zal uitgelegd moeten worden hoe de onafhankelijkheid van de sleutelfunctie wordt gewaarborgd. Dit veronderstelt dat het niet de 'default optie' is dat een bestuurder de functiehouder is. Die mogelijkheid wordt echter wel geboden en wij verwachten dat hiervan gebruik zal worden gemaakt. Wellicht vooral in de gevallen waarbij er geen bestuursbureau is. Dat laat overigens onverlet dat, als de omstandigheden dit toestaan, het juist waarde zal toevoegen om het houderschap van het risicomanagement te beleggen bij een van de bestuurders. Daarmee versterkt men de 'countervailing power' en expliciteert men de risicomanagement taken binnen het bestuur. De rol van Chief Risk Officer (CRO) komt dan in het bestuur en wordt vervuld door een bestuurder. In de eind juni gehouden seminars door DNB, heeft DNB ook gemeld dat men het logisch zou vinden dat een bestuurder de functiehouder voor de risicomanagementfunctie is¹.
- **Rapportage door de functiehouder** (Besluit FTK art. 22c lid 4). De rapportage door de houders van de sleutelfuncties aan het bestuur vindt periodiek schriftelijk plaats. Hierbij wordt tevens vermeld welke personen betrokken waren bij het uitoefenen van de functie en, indien van toepassing, aan welke derden werkzaamheden in het kader van de functie zijn uitbesteed.
- **ERB.** Het heeft de voorkeur dat de eigen-risicobeoordeling (ERB) een *zelfstandig* leesbaar document is, met eventueel gerichte verwijzingen naar andere documenten die het pensioenfonds heeft opgesteld (zoals, niet limitatief, het financieel crisisplan, de ABTN en de haalbaarheidstoets).

¹ Zie <http://www.toezicht.dnb.nl/binaries/50-237259.pdf>

- **Risicomanagementfunctie.** Een gedegen invulling van de risicomanagementfunctie beperkt zich *niet* tot een marginale toetsing of alle processtappen worden doorlopen, maar vraagt ook om inhoudelijke beoordelingen daarvan. De risicobeheerfunctie bevordert de risicoalertheid binnen een pensioenfonds. Indien relevant voor het fonds moeten ook andere risico's, dan genoemd in de Richtlijn, bij het risicobeheer worden betrokken, zoals strategische risico's. Strategische risico's zijn risico's die verband houden met de realisatie van de strategische doelstellingen van het pensioenfonds.
- **Interne auditfunctie.** De evaluatie die door de interne auditfunctie wordt uitgevoerd kan ertoe bijdragen dat inefficiënties of 'blinde vlekken' zoveel mogelijk worden onderkend, aangepakt en opgelost en dat de organisatie zo optimaal mogelijk wordt ingericht. De interne auditfunctie vormt het sluitstuk van alle waarborgen binnen een pensioenfonds wat betreft de beheerste en integere bedrijfsvoering.
- Voor de toelichting bij de **actuariële functie** verwijzen wij naar vraag 2, hieronder.

2. Wat is het verschil tussen de taken van de uitvoerend actuaris, adviserend actuaris, certificerend actuaris en de actuariële functie als genoemd in EU-IORP II?

In onderstaand overzicht zijn de taken van de actuariële functie opgenomen, zoals voorgesteld in het concept-Besluit FTK (art. 22b). Voor elke taak is aangegeven of invulling mogelijk is door de certificerend, adviserend en uitvoerend actuaris. De adviserend en uitvoerend actuaris kunnen beiden zowel intern als extern zijn.

Minimale activiteiten van de actuariële functie (art. 22b concept-Besluit FTK)			
Onderwerp	Certificerend actuaris	Adviserend actuaris	Uitvoerend actuaris
a. Het houden van toezicht op de berekening van de technische voorzieningen.	x/√ ^a	✓	x
b1. Het beoordelen of de bij de berekening van de technische voorzieningen gehanteerde methodieken, onderliggende modellen en aannamen passend zijn.	✓	✓	x
b2. Het beoordelen of er voldoende gegevens worden gebruikt bij de berekening van de technische voorzieningen en het beoordelen van de kwaliteit van die gegevens.	x/√ ^b	x/√ ^b	x
b3. Het toetsen van de bij de berekening van de technische voorzieningen gehanteerde aannames in de praktijk.	✓	✓	x
c. Het beoordelen van de algehele gedragslijn voor het aangaan van pensioenverplichtingen ingeval het fonds een dergelijke gedragslijn heeft.	✓	✓	x
d. Het beoordelen van de adequaatheid van de verzekeringsregelingen ingeval het fonds dergelijke verzekeringsregelingen heeft.	✓ ^c	✓	x
e. Het ertoe bijdragen dat het risicobeheer doeltreffend wordt toegepast.	x/√ ^a	✓	✓

^a Volgens het wetsvoorstel van SZW zijn deze taken toch mogelijk (zie toelichting in onderstaande tekst)

^b Dit betreft datacontroles die in principe door de certificerend of adviserend actuaris kunnen worden uitgevoerd, maar in het kader van de actuariële certificering door een accountant worden uitgevoerd.

^c Uit de Nota van toelichting: "Onder verzekeringsregelingen wordt mogelijke (her)verzekering van risico's verstaan door een verzekeraar, zoals verzekering van een deel van de pensioenen (bijvoorbeeld het partnerpensioen of de pensioenen van een specifieke groep deelnemers) of (her)verzekering van arbeidsongeschiktheidsrisico's of sterfterisico's."

De uitvoerend actuaris is onder meer belast met de berekening van de technische voorziening. Het berekenen van de technische voorzieningen behoort expliciet niet tot de actuariële functie en moet functioneel gescheiden zijn van de actuariële functie. Deze functionele scheiding is van belang om de onafhankelijkheid van de actuariële functie te waarborgen. Alle beoordelende taken kunnen dan ook niet door de uitvoerend actuaris worden uitgevoerd (zie de kruisjes in bovenstaande tabel).

Op grond van de oorspronkelijke IORP II Richtlijn zijn niet alle taken van de actuariële functie over te dragen aan de certificerend actuaris of de adviserend actuaris (zie de rode kruisjes in de tabel hierboven). In het huidige wetsvoorstel wordt dit op onderdelen echter toch mogelijk gemaakt, en wel als volgt:

- (ad a in bovenstaande tabel) Hoewel de certificerend actuaris in de huidige praktijk geen toezicht houdt op de berekening van de technische voorzieningen, ligt deze taak volgens de nota van toelichting bij het Besluit FTK voldoende in lijn met het beoordelende karakter van de taken van de certificerend actuaris.
- (ad b2) Het beoordelen van de kwaliteit van de gegevens ligt nu veelal bij de accountant. Deze taak kan nog steeds worden uitgevoerd door de accountant als de certificerend actuaris of adviserend actuaris gebruik maakt van de werkzaamheden van de accountant.
- (ad e) De nota van toelichting bij het Besluit FTK beargumenteert dat de certificerend actuaris er impliciet aan bijdraagt dat het risicobeheer doeltreffend wordt toegepast doordat hij de 'passendheid' (juiste toepassing) toetst van de bij de technische voorzieningen gehanteerde methodieken en onderliggende modellen en aannamen. Hierdoor heeft hij een directe relatie met de risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld.

Er is al veel belegd in de huidige situatie en toch...

Geconcludeerd kan worden dat alle taken van de actuariële functie grotendeels al zijn belegd en kunnen worden uitgeoefend door de certificerend actuaris en/of de adviserend actuaris. Vanzelfsprekend is ook een verdeling van de taken van de actuariële functie mogelijk over de verschillende spelers om dubbele werkzaamheden te voorkomen. Op die manier kan in veel gevallen de uitoefening van de actuariële functie belegd blijven bij de huidige spelers. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn:

- Degene die de actuariële functie vervult mag geen rol hebben bij de berekening van de technische voorzieningen;
- In geval de functie wordt uitbesteed aan de certificerend actuaris, mogen de taken geen adviserend karakter krijgen. Ook mag de functie dan niet worden gecombineerd met de risicomanagementfunctie, omdat de certificerend actuaris op grond van de Pensioenwet en Wvb niet bevoegd is de risicomanagementfunctie te vervullen. In geval de actuariële functie wordt uitbesteed aan de adviserend actuaris, is deze wel te combineren met de risicomanagementfunctie, mits deze niet de uitvoerende actuariële taken verricht.

3. Hoe moet ik de interne auditfunctie zien in relatie tot de verplichte audit commissie bij een one-tier board? En hoe speelt de mogelijke regelgeving met betrekking tot organisaties van openbaar belang (OOB) hier een rol in?

Sommige pensioenfondsen hebben om wettelijke redenen een audit commissie. Dit geldt voor pensioenfondsen met een omgekeerd gemengd bestuursmodel (zie art. 28b Wet Uitvoering PW en Wvb) en, mogelijk in de toekomst, voor fondsen met de status 'organisatie van openbaar belang' (pensioenfondsen groter dan € 10 miljard). Hiertoe is een wettelijke regeling in voorbereiding ('Besluit aanwijzing organisaties van openbaar belang in de zin van de Wet toezicht accountantsorganisaties'), die vorig jaar geconsulteerd is. Door de OOB-status worden strengere eisen gesteld aan de accountants die bij deze instellingen de jaarrekening controleren. Op grond van de Europese regels zijn op dit moment uitsluitend beursgenoteerde ondernemingen en alle banken en (her)verzekeraars organisaties van openbaar belang. Daar komen nu dus andere organisaties bij waaronder wellicht grote pensioenfondsen. Volgens het concept-Besluit zou het gaan om de circa 15 grootste pensioenfondsen.

In de audit commissie van fondsen met een omgekeerd gemengd bestuursmodel heeft doorgaans een aantal niet-uitvoerend bestuurders zitting. Hoewel zij formeel deel uitmaken van het bestuur, zullen zij vanwege hun toezichhoudende taak op enige afstand staan van de uitvoerend bestuurders. Kunnen zij daarom de interne auditfunctie vervullen? Uit de nota van toelichting bij het wetsvoorstel van SZW blijkt dat interne toezichhouders geen rol toebedacht moet worden in de sleutelfuncties. Er staat immers beschreven dat interne toezichhouders juist de escalatiemogelijkheid zijn voor het geval een sleutelfunctiehouder bestuurslid is. Ons inziens kunnen interne toezichhouders dan niet de sleutelfunctie vervullen want zij kunnen niet escaleren naar zichzelf. DNB stelt specifiek dat een lid van de RvT geen sleutelfunctiehouder van de interne auditfunctie kan zijn². Wij gaan ervan uit dat dit ook van toepassing is op niet-uitvoerend bestuurders. Deze commissie kan wel betrokken zijn bij de interne auditfunctie procesgang. Idealiter wordt de interne auditfunctie uitbesteed aan een externe partij, bijvoorbeeld een externe auditor; dit betreft zowel het houderschap als de vervulling van de functie. Op deze manier kan de onafhankelijkheid voor deze functie het best worden geborgd. Om redenen van efficiency is het raadzaam tot een goede taakverdeling te komen met de accountant die is belast met de controle op de jaarrekening.

4. Hoe richt je Operationeel Risicomanagement conform IORP II in? Is dit hetzelfde als FIRM en FOCUS?

IORP II noemt het 'beheer van het operationele risico' als een van de taken van de risicomanagementfunctie. Dit is een breed gebied; denk hierbij aan integriteitsrisico's, IT- & cyberrisico's en omgevingsrisico's. Veel pensioenfondsen hanteren FIRM voor de identificatie en evaluatie van risico's. De operationele risico's zullen daarom veelal al 'in beeld' zijn. Echter, het beheersen van de risico's en het *challengen* van het bestuur op dit gebied zal voor veel risicomangers nieuw zijn. Tevens wordt nadrukkelijker verwacht dat er voldoende deskundigheid bij de risicomanagementfunctie is om onder andere IT-risico's te beheersen. Als bijvoorbeeld het bestuur voornemens is de pensioenadministratie te gaan uitbesteden, zal de rol van de risicomanagementfunctie zijn goed te reviewen of aan alle hiermee gepaard gaande operationele risico's is gedacht en te bewaken dat deze adequaat worden beheerst. Deze verantwoordelijkheid staat dus op zichzelf en los van de ontvangende en latende partij.

² Zie <http://www.toezicht.dnb.nl/binaries/50-237259.pdf>

Er is daartoe onder meer een goed inzicht nodig in de IT-risico's van de uitbesteding en van de processen rondom de uitbesteding, én dus een inhoudelijke beoordeling.

Een belangrijke taak voor de risicomanagementfunctie op het gebied van de operationele risico's is de bewustwording in de organisatie van deze risico's. Zeker omdat hier vaak nog minder ervaring mee is opgedaan. Een belangrijk aspect hierbij is dat operationele fouten en verliezen altijd worden gemeld aan de risicomanagementfunctie en dat deze de betreffende fouten en verliezen bijhoudt (al dan niet in samenwerking met een bestuursbureau). Het doel hiervan is te leren, en in de toekomst de kans op fouten te verkleinen en om mee te denken aan een lerende organisatie (van incident naar verbetering).

De registratie van fouten en verliezen zou goed kunnen in de vaak al bestaande incidentenregisters die bijgehouden worden. De risicomanagementfunctie kan hierbij aanbevelingen doen om controle- en beheersmaatregelen aan te scherpen. Deze meldingen dienen zowel vanuit de eigen organisatie als vanuit de uitbestedingspartijen te worden gedaan. Van essentieel belang is om een éénduidige definitie vast te stellen van wat een incident is en hoe het proces moet lopen. Dit is de verantwoordelijkheid van het Bestuur en niet van andere partijen in de keten.

Vanuit diverse toezichtskaders ziet DNB toe op het functioneren van risicomanagement bij pensioenfondsen. De financiële en niet-financiële risico's die door FIRM worden geadresseerd zien wij als een kader voor het operationeel risicomanagement. Aanvullend op 'FIRM' heeft DNB de 'FOCUS!' aanpak ontwikkeld. Met 'FOCUS!' geeft DNB aandacht aan elementen die wij zien als onderdeel van het strategisch risicomanagement:

- Macrofactoren en externe invloed
- Het bedrijfsmodel en strategie
- Gedrag, cultuur en governance
- Infrastructuur en IT
- Prudentiële- en integriteitsrisico's
- Risicobeheer
- De toereikendheid van kapitaal en liquiditeit

Het strategisch- en operationeel risicomanagement hebben hun eigen focus en dienen ook in samenhang met elkaar gezien te worden. Het strategisch management gaat vooral over de (context van) *besturende processen* (strategie- en beleidsbepaling) van het pensioenfonds en daarmee over het hebben van regie over de *primaire en secundaire processen*. De primaire processen betreffen onder andere deelnemersadministratie, de inning van premies, het uitkeren van pensioenen en het vermogensbeheer. Onder de secundaire processen verstaan wij onder andere IT, HRM, actuariaat, fondsadministratie en risicomanagement. Het operationeel risicomanagement gaat vooral over de beheersing van operationele risico's in de uitvoering van besturende, primaire en secundaire processen.

5. Welke onderdelen van de eigen-risicobeoordeling zijn er nu ook al, en welke zijn nieuw?

Hieronder gaan wij in op de gevraagde onderdelen van de ERB, en hoe pensioenfondsen daar invulling aan *kunnen* geven (geen volledige of uitputtende invulling):

Mogelijke invulling van de Eigen-risicobeoordeling	
Onderdeel ERB ³	Mogelijke invulling
(a) Beschrijving van wijze waarop de Eigen-risicobeoordeling (ERB) is ingebed in het managementproces en besluitvormingsproces.	Uit de vastlegging van de besluitvorming zal moeten blijken dat het bestuur zich rekenschap heeft gegeven van het risicoprofiel van het fonds zoals dit blijkt uit de ERB (zie ook vraag 7). De risicomanagementfunctie heeft hierbij onder andere een taak als regisseur van het ERB proces. Dit impliceert ook dat de strategische risico's door het pensioenfonds zijn onderkend, beschreven en worden geëvalueerd in de ERB.
(b) Beoordeling van de doelmatigheid van het risicobeheer.	Dit vraagt om een uitspraak over het functioneren van de risicomanagementfunctie en is daarom een mogelijk 'object' om een audit uit te voeren door de interne auditfunctie. Voor een beoordeling van het operationele risicobeheer kan ook de riskmanagement functie vanuit haar rol als <i>challenger</i> zich een mening vormen over de opzet, bestaan en werking van het risicobeheer.
(c) Een beschrijving hoe het pensioenfonds belangenconflicten met de sponsor voorkomt, indien het pensioenfonds sleutelfuncties outsourcet aan de sponsor.	Indien dit het geval is dient het pensioenfonds dit al bij de uitbesteding te beschrijven. In zijn algemeenheid kan het pensioenfonds het beleid rondom uitbesteding aan de sponsor weergeven in het uitbestedingsbeleid.
(d) Een beoordeling van de totale financieringsbehoeften van het pensioenfonds, inclusief, indien van toepassing, het herstelplan.	De financieringsbehoeften worden meegenomen in ALM-studies en jaarlijkse actualisaties van herstelplannen.
(e) Een evaluatie van de uitkeringszekerheid voor deelnemers en pensioengerechtigden en de effectiviteit van potentiële maatregelen op het gebied van indexatie en kortingen.	De evaluatie vindt op reguliere basis plaats aan de hand van haalbaarheidstoetsen, ook wordt in ALM-studies expliciet ingegaan op uitkeringszekerheid.
(f) Een kwalitatieve evaluatie van de mechanismen die de uitkeringen beschermen vanuit de sponsor en herverzekering.	Garanties vanuit of convenanten met de sponsor zijn niet of nauwelijks meer van toepassing. Ingeval van herverzekering zal er een kwalitatieve evaluatie van de risico's moeten worden uitgevoerd.
(g) Een kwalitatieve evaluatie van operationele risico's.	Als een pensioenfonds FIRM hanteert zal de evaluatie van deze risico's een startpunt zijn, echter niet het eindpunt.
(h) Indien ESG-factoren worden meegenomen in beleggingsbesluiten, een evaluatie van nieuwe of opkomende risico's, inclusief het risico van klimaatverandering en impact op milieu, sociale risico's, en afwaardering van activa door wetswijzigingen ('stranded assets').	Dit is een nieuwe eis en zal veelal nog geen (vast) onderdeel zijn van de risico-identificatie. Deze evaluatie kan regulier worden meegenomen in het 'FIRM-proces' of specifiek voor de ERB worden uitgevoerd.

³ De letters tussen haakjes verwijzen naar het onderdeel in art. 18b van het concept-Besluit FTK

De conclusie uit bovenstaande is dat pensioenfondsen al veel ‘materiaal’ ter beschikking hebben om de ERB te kunnen uitvoeren. Het geheel dient wel als zelfstandig leesbaar document naar DNB te worden verstuurd.

6. Hoe het ERB proces in te richten, zodat het geborgd wordt in de Management Control Cyclus?

Onderdelen die worden vereist met de ERB zijn, afhankelijk van het volwassenheidsniveau van risicomanagement bij een pensioenfonds, in meer of mindere mate al aanwezig. In de tabel als opgenomen in het antwoord op vraag 5 geven wij weer hoe de verschillende onderdelen van de ERB kunnen worden gekoppeld aan elementen in de bestaande bedrijfsvoering van het pensioenfonds, zoals ALM-studies en risicobeoordeling.

Inbedding in IRM beleid

In het risicomanagementbeleid van het pensioenfonds dient de inrichting van het ERB proces te worden verwerkt. Het is van belang er voor te zorgen dat de verantwoordelijkheden en communicatielijnen tussen de verschillende partijen die betrokken zijn bij de ERB helder zijn. Dat moet vervolgens worden vastgelegd in reglementen en een overzicht van verantwoordelijkheden middels een RACI tabel: wie is Responsible (voert de taak uit), wie is Accountable (is eindverantwoordelijk), wie is Consulted (adviserend), wie is Informed (wordt geïnformeerd)?

In de ERB zelf, in onderdeel a (zie tabel bij vraag 5), dient te worden vastgelegd, hoe de ERB in de praktijk wordt gebruikt. Ook de hierbij behorende taken kunnen worden vastgelegd in de RACI tabel.

Aangezien de invulling van de ERB wordt gevoed door verschillende informatiebronnen (zoals ALM, herstelplan, risicomanagementbeleid, risicobeoordelingen, audits) dient het proces een juiste volgtijdelijkheid te hebben, zodat er een goede aansluiting is op de processen die de benodigde informatie voortbrengen. In de jaarplannen van het pensioenfonds kan dit duidelijk worden vastgelegd.

7. IORP II spreekt over risicoprofiel, wat is dit én hoe bepaal ik dit als bestuurder?

De term risicoprofiel wordt gebruikt om verschillende zaken te benoemen: enerzijds de bereidheid van de organisatie om risico's te accepteren en anderzijds de omvang van risico's die de organisatie heeft geïdentificeerd, bijvoorbeeld met behulp van 'FIRM' en 'FOCUS!' (zoals toegelicht in de beantwoording op vraag 4). In onze visie schiet een beeld van het risicoprofiel tekort als de aspecten risicohouding én risicobereidheid niet worden toegepast. De beheersing van risico's dient immers te passen bij de risicohouding en risicobereidheid die is vastgesteld, financieel en niet-financieel.

De risicobereidheid bestaat in onze visie uit principes waaraan criteria en tolerantiegrenzen worden gekoppeld. De tolerantiegrenzen zijn een concretisering van de risicobereidheidsprincipes die u als bestuurder bepaalt. Het normenkader (risicohouding, risicobereidheid en risicotolerantie en beheersingsomgeving) is het meest essentiële instrument dat u als bestuurder heeft om regie te voeren en in control te zijn. Als bestuurder kunt u dit alles bepalen aan de hand van bijvoorbeeld het Risk Appetite Value Chain (RAVC) model, waarmee een gestructureerd en helder proces wordt doorlopen om uw normenkader (waaronder risicohouding, risicobereidheid inclusief risicotolerantie) te bepalen, te implementeren, te monitoren, te evalueren en te herijken.

Dit normenkader werkt optimaal als het wordt gebruikt bij de inrichting van risicobeheersing door het gewenste niveau van risicobeheersing te bepalen (ex ante) en als toets op de mate waarin de gerealiseerde effectiviteit van risicobeheersing passend is (ex post).

De omvang van risico's wordt bepaald in risicobeoordelingen, waarbij kans en impact worden ingeschat en hiermee de risico's in onderlinge samenhang bekeken kunnen worden. Kans en impact worden in de meeste methodes vermenigvuldigd om tot een kwantificering van gevolg te komen en prioritering van risico's. Immers elke beheersing is een investering. De optelsom van gevolgen van de verschillende risico's levert de totale omvang op. Een goede weergave van het risicoprofiel beschrijft niet alleen deze omvang, maar ook de prioritering van risicobeheersing. Die is deels afhankelijk van welke risico's het grootst zijn, maar belangrijker is de risicobereidheid.

In aanvulling op bovenstaande, ziet DNB het vereist eigen vermogen (VEV) ook als een maat voor het (strategisch) risicoprofiel van pensioenfondsen.⁴ Het VEV dient in principe door het standaard model van DNB (de "wortelformule") te worden bepaald.

8. Periodiek dient er een interne evaluatie van het governancestelsel plaats te vinden (artikel 21, lid 1). Hoe ziet zo'n interne evaluatie eruit?

In artikel 21, lid 1 wordt een aantal criteria genoemd waaraan het governancestelsel moet voldoen:

- Het moet zorgen voor gezonde en prudente bedrijfsvoering.
- Het omvat een adequate en transparante organisatiestructuur met een duidelijke verdeling en passende scheiding van verantwoordelijkheden.
- Er dient een doeltreffend systeem te zijn voor de overdracht van informatie.
- Bij beleggingsbeslissingen dient rekening te worden gehouden met milieu-, sociale- en governancefactoren met betrekking tot de belegde activa.

Op basis van deze criteria kan als volgt worden geëvalueerd:

Mogelijke invulling van de interne evaluatie van het governancestelsel	
Criteria in artikel 21, lid 1	Mogelijke invulling
Het moet zorgen voor gezonde en prudente bedrijfsvoering.	Evalueren van implementatie van de prudent person regel (art. 135 PW) en de mate waarin de bedrijfsvoering beheerst en integer is, aan de hand van het eigen normenkader en het normenkader van DNB.
Het omvat een adequate en transparante organisatiestructuur met een duidelijke verdeling en passende scheiding van verantwoordelijkheden.	Evalueren in welke mate de verdeling van verantwoordelijkheden helder is omschreven in beleid, reglementen en RACI tabellen. Daarnaast evalueren in welke mate verantwoordelijkheden voldoende gescheiden zijn conform 'de geest' van het Lines of Defence model denken, zodat onafhankelijke uitvoering is gewaarborgd.

⁴ <http://www.toezicht.dnb.nl/2/50-202138.jsp>

Mogelijke invulling van de interne evaluatie van het governancestelsel

Criteria in artikel 21, lid 1

Mogelijke invulling

Er dient een doeltreffend systeem te zijn voor de overdracht van informatie.

Evaluëren van het communicatiebeleid en in welke mate de communicatie richting deelnemers, werkgevers, de verschillende gremia in het pensioenfonds, externe toezichthouders, uitbestedingsrelaties en andere belanghebbenden tijdig en juist is.

Daarnaast het evalueren van het uitbestedingsbeleid en de mate waarin relevante informatie vanuit de omgeving tijdig onder de aandacht van het bestuur wordt gebracht, zodat het bestuur in control is.

Hoewel het hier vooral over de doeltreffendheid van de overdracht van informatie gaat, kunnen informatiebeveiliging en privacybescherming als aanpalende aspecten worden meegenomen.

Bij beleggingsbeslissingen dient rekening te worden gehouden met milieu-, sociale- en governancefactoren met betrekking tot de belegde activa.

Evaluëren van het Environment, Social, Governance (ESG) c.q. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid en de mate waarin bijvoorbeeld voorleggers aantoonbaar maken hoe rekening wordt gehouden met ESG-factoren.

In aanvulling op deze criteria kan ook onderdeel b (vraag 5) van de ERB, beoordeling van de doelmatigheid van het risicobeheersysteem, worden meegenomen in deze evaluatie.

9. Heeft het beloningsbeleid van een fonds effect op de uitbestede partijen?

In artikel 23 van IORP II staat dat het beloningsbeleid van het pensioenfonds 'van toepassing' dient te zijn op dienstverleners, met uitzondering van vermogensbeheerders.

Artikel 14 lid 5 van het Besluit Uitvoering PW bepaalt wel ten aanzien van alle dienstverleners (inclusief vermogensbeheerders) dat een pensioenfonds 'zicht moet hebben' op het beloningsbeleid van zijn (beoogde) dienstverlener en dat het pensioenfonds het beloningsbeleid van deze dienstverlener moet 'betrekken' in de selectieprocedure.

In het wetsvoorstel van het ministerie van SZW ter implementatie van IORP II staat over het beloningsbeleid (2.5 in memorie van toelichting, pagina 36):

“De richtlijn vereist dat pensioenfonds een deugdelijk beloningsbeleid moeten vaststellen en toepassen dat in verhouding staat tot hun omvang en werkzaamheden. In dit kader moet onder andere worden vastgelegd dat het beloningsbeleid van een pensioenfonds ook van toepassing is op dienstverleners waaraan het pensioenfonds bepaalde taken uitbesteedt. Dit uitgangspunt wordt – conform de huidige systematiek – vastgelegd in lagere regelgeving. In de praktijk zal dit voorschrift naar verwachting niet tot noemenswaardige aanpassingen leiden”.

Aangezien er is geschreven dat er geen ‘noemenswaardige aanpassingen’ zullen zijn ten opzichte van de huidige Nederlandse wetgeving, zullen pensioenfondsen naar verwachting kunnen volstaan met de huidige best practice: het vastleggen, toepassen en naleven, monitoren en evalueren van het principe dat de beloning bij dienstverleners niet mag leiden tot een effectief ruimer risicoprofiel dan het pensioenfonds heeft bepaald. Dus het pensioenfonds mag niet een groter risico gaan lopen, dat ruimer is dan de door het pensioenfonds vastgestelde risicobereidheid als gevolg van de beloningen die bij uitvoerders gelden.

Het voorgaande zien wij nu vooral opgenomen in het uitbestedingsbeleid. Het is conform IORP II dus ook een vereist onderdeel van het beloningsbeleid van het pensioenfonds. Dat zal in de praktijk nader op elkaar moeten worden afgestemd. DNB kan hiervoor nog nadere regels stellen. Wij geven u in overweging om in Q3 een analyse te maken van uw beloningsbeleid, zodat eventuele aanpassingen in Q4 gedaan kunnen worden, inclusief het accorderen hiervan door de Raad van Toezicht. De evaluatie kan worden uitgevoerd als een gap-analyse. Hieronder geven wij de belangrijkste elementen van de nieuwe regelgeving:

Eisen aan beloningsbeleid die meegenomen kunnen worden in een gap-analyse	
IORP II Richtlijn	Nederlandse wetgeving
Deugdelijk beloningsbeleid voor beleidsbepalers en sleutelfuncties (art. 23 lid 1).	Art 143 PW en art. 21 en 21a lid 1-3 Besluit FTK
Beloningsbeleid is in overeenstemming met de werkzaamheden, het risicoprofiel, de doelstellingen, het langetermijnbelang, de financiële stabiliteit en de prestaties van het fonds als geheel, en draagt bij aan een deugdelijk, prudent en doeltreffend bestuur van het fonds (lid 3a).	Art 21a lid 2 Besluit FTK
Het beloningsbeleid is van toepassing op dienstverleners, tenzij zij reeds eisen hebben op grond van eigen regelgeving (lid 3e).	Art. 13, 2 ^e lid, onderdeel i, en art. 14, 6 ^e lid, Besluit uitvoering PW en Wvb
Het beloningsbeleid wordt minstens elke 3 jaar geëvalueerd en bijgewerkt (lid 3f).	Art. 21a, 5 ^e lid, Besluit ftk pensioenfondsen

10. Is het verstandig de evaluatie Wet versterking bestuur pensioenfondsen te zien in samenhang met IORP II?

In het wetsvoorstel ter implementatie van IORP II staat (2.5 in memorie van toelichting, pagina 36):

“Meerdere bepalingen in de richtlijn hebben als doel het minimumniveau van het governancestelsel van pensioeninstellingen in Europa omhoog te tillen. Door de invoering van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen is Nederland op dit gebied al verder dan de meeste andere lidstaten.”

Er zijn overeenkomsten tussen IORP II en de Wvbp; beide geven aandacht aan deskundigheidseisen, stroomlijning van verantwoordelijkheden en hebben in het algemeen betrekking op de governance van pensioenfondsen. Het is echter niet zo dat er een perfecte overlap is tussen IORP II en de Wvbp. In de volgende tabel geven wij weer wat de verschillen zijn als het gaat om governance thema's in beide. Er is echter ook een samenhang tussen de onderwerpen. De conclusie kan worden getrokken dat besluitvorming bij pensioenfondsen over IORP II en evaluatie Wvbp dan ook in samenhang zou kunnen plaatsvinden.

Thema's governance IORP II	Thema's governance Wet versterking bestuur pensioenfondsen
<ul style="list-style-type: none"> • Sleutelfuncties: actuariel, risicomanagement, interne audit. • Escalatie: de risicomanagement- en interne auditfunctie dienen intern en/of extern toezicht te informeren indien bestuur openstaande acties te veel laat liggen. • De risico's voor risicodragers dienen in het beleid van het pensioenfonds te worden geadresseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuursmodellen waarin onafhankelijke en niet-uitvoerende bestuurders kunnen worden aangesteld. • Intern toezicht en verantwoording: stroomlijning van rollen en bevoegdheden Raad van Toezicht/visitatiecommissie en VO. • De besturing dient middels adequate vertegenwoordiging van risicodragers te gebeuren. • Diversiteit (vrouwen en jongeren) in besturende- en interne toezichtsorganen. • VTE-normen voor tijdsbeslag van besturende functies.

Uit de evaluatie van de Wvbp komt naar voren dat de afstemming van rollen die de Raad van Toezicht (RvT) en het Verantwoordingsorgaan (VO) hebben nog niet altijd als adequaat wordt ervaren en dat daarom duidelijker dient te worden vastgelegd welke taken en bevoegdheden beide organen hebben waarbij goed is nagedacht over de afstemming onderling. Bij de implementatie van IORP II is dat ook van belang, maar dan vooral ten aanzien van de inrichting van de sleutelfuncties en escalatielijnen richting toezichthouders. Ook is het aan te raden dat de RvT en VO-leden zich bewust zijn of zij in hun rol de vereisten vanuit IORP II kunnen beoordelen. Wat is uw antwoord hierop? En zijn hier ook acties op nodig?

Als eerder aangegeven wordt met IORP II de interne auditfunctie geïntroduceerd. Er wordt daarmee eigenlijk een extra 'lijn' aan het zogenaamde 'lines-of-defence-denken' van het pensioenfonds toegevoegd. Het is essentieel dat de rollen en bevoegdheden van de verschillende lijnen goed op elkaar zijn afgestemd.

Het is dus goed de rollen en bevoegdheden van de RvT en het VO hier nadrukkelijk in mee te nemen. Ook in de reglementen en beleid.

Indien wordt gekozen voor bestuurders als sleutelfunctiehouders, en vanuit de gedachte van countervailing power, dient het bestuur te beschikken over voldoende deskundigheid ten aanzien van actuariële zaken, risicomangement en ook vermogensbeheer. Dat volgt uit zowel IORP II als de Wvbp. Dat kan impact hebben op de keuze voor het bestuursmodel en de mate waarin onafhankelijke bestuurders nodig worden geacht om eventuele 'witte vlekken' in deskundigheid op te vullen. Hierover kan verschillend worden gedacht omdat er enerzijds van bestuurders wordt gevraagd deskundig te zijn en anderzijds binding te hebben met de 'achterban' van het pensioenfonds. Verder zal het wellicht moeilijker worden om bestuursfuncties in te vullen met vertegenwoordigers van pensioengerechtigden omdat uit de evaluatie van de Wvbp blijkt dat het nu al lastig is geschikte bestuurders te vinden die de pensioengerechtigden vertegenwoordigen.

Een ander interessant punt uit de evaluatie van de Wvbp is dat de informatievoorziening van het bestuur aan het VO weleens als ontoereikend wordt gezien en wordt gewezen op de verantwoordelijkheid van het bestuur om het VO in staat te stellen haar taakuitoefening adequaat in te vullen. Wij hebben al eerder opgemerkt dat de heldere afstemming van de rollen die de verschillende gremia hebben essentieel is.

De governance moet zo zijn ingericht, en ook blijken te werken, dat (strategische) doelstellingen worden gerealiseerd. In onze optiek kan dat niet zonder een visie over de samenhang in rollen te vormen en uit te werken in beleid, communicatie en gedrag,

Kortom, zowel de implementatie c.q. evaluatie van IORP II en Wvbp vragen om een holistische blik ten aanzien van de gehele governance van het pensioenfonds en alle dwarsverbanden die daarmee worden geraakt. Besluitvorming dient rekening te houden met de samenhang in aspecten van IORP II en Wvbp.

Tot slot

De ervaring leert dat de werking van een (nieuw) governancesysteem en management control cyclus effectief is als deze zichtbaar bijdraagt aan de resultaten van het pensioenfonds. Het is dus belangrijk om stakeholders (zoals de Raad van Toezicht en het Verantwoordingsorgaan – of equivalente gremia) te betrekken bij de inrichting van de (nieuwe) governance, ook lettend op de Wvbp (zie antwoord op vraag 10). De principes van goed bestuur en best practice op het gebied van management control moeten op een passende manier worden toegepast, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van het fonds. Het gaat daarbij om proportionaliteit: aard, omvang, complexiteit en sensitiviteit.

De volgende 'Nieuwsflits over IORP II' is gepland in september 2018.

Meer weten over IORP II? Neem dan contact op met uw vaste contactpersoon binnen Sprenkels & Verschuren of download onze Reflector over IORP II vanaf onze [website](#).

Wat horen wij aan de bestuurstafel?